

Overdenking over Psalm 67 en Johannes 13: 1-12 (beiden NBV-vertaling),
gehouden op witte donderdag 29 maart 2018 in de Hooglandse kerk door ds.
Margreet Klokke

Aanstaande zaterdagmiddag zal deze kerk zijn opengesteld. Er ligt dan een kleed in het hoogkoor, waar een labyrint op is uitgetekend. Dat past heel goed bij een kathedrale kerk als deze. Er zijn er ook, waar zo'n labyrint in tegels is gelegd. In het Franse Chartres bijvoorbeeld, en in Amiens. In het verleden gingen mensen die geen tijd hadden om op pelgrimstocht te gaan naar zo'n kerk. Op hun knieën bewogen ze zich dan door het labyrint. Anders dan in een doolhof, kun je de weg in een labyrint niet kwijtraken. Het is eerder zo, dat je er de weg vindt. Want je kunt er steeds maar één kant op. Naar binnen. En gaandeweg kom je vanzelf tot de kern. Een labyrint lopen is een vorm van heroriëntatie. Al gaande denk je na over je eigen weg. Hoe is die tot nu toe gegaan. Waar ben ik op dit moment. Hoe gaat hij verder als ik zo doorga. En welke richting wil ik op, met mijn leven. Over het algemeen wéét je dat, als je in het hart van het labyrint bent aangekomen. In het verleden stond de geknielde pelgrim daar op en ging anders naar buiten. Met een nieuwe doelgerichtheid, en een bevrijd gemoed.

Je zou van de veertigdagentijd voor Pasen kunnen zeggen, dat deze bedoeld is als zo'n gang door een labyrint. Wie in deze periode de lijnen die de traditie heeft uitgezet volgt, merkt dat hij de weg naar binnen gaat. Hij bezint zich op zijn leven. Loopt het, of is het nodig om koers bij te stellen? En nu vandaag met witte donderdag het hoogfeest van Pasen begint, komt de pelgrim tot de kern. Bij de vraag: Hoe ziet de weg eruit, die mij op mijn bestemming brengt? Wat is de *reddende weg* van de psalm die bij deze avond hoort? Welke richting wil ik op, vanaf nu?

Een van de mogelijke antwoorden op die vraag is te vinden in het verhaal dat vanouds gelezen wordt, op deze avond. U luisterde er zonet naar. Johannes vertelt, van het einde van de pelgrimstocht van Jezus en zijn leerlingen. Zij zijn een paar dagen geleden in Jeruzalem aangekomen om er het Joodse Paasfeest te vieren. De mensen hebben Jezus daarbij toegezongen: *Gezegend hij die komt in de naam van de Heer!* De herinnering daaraan moet nog bij de leerlingen zijn, als ze met Jezus aan tafel gaan op de avond waarop de uittocht uit Egypte gevierd wordt. De sfeer is daardoor extra feestelijk. Wij zitten op de goede weg, denken de leerlingen. Want zij zijn de volgelingen van de man, tegen wie iedereen opkijkt. Iets van zijn glorie straalt op hen af. Zij voelen zich het heertje. Ze kunnen op dat moment de hele wereld aan.

Maar dan doet Jezus iets vreemds. Tijdens de feestelijke maaltijd staat hij op. Hij legt zijn bovenkleed af, slaat een linnen doek om alsof hij een bediende is, en giet water in een waskom. Dan gaat hij op zijn knieën en begint de voeten van zijn leerlingen te wassen. Nu kunnen ze ineens niet meer naar hem opkijken. Ze moeten op hem neerkijken. Onwennig, onbegrijpelijk. Waarom doet hij dit? Simon Petrus, de leider van de twaalf en de meest uitgesprokene, kan er niet

tegen. Hij roept: *Mijn voeten zult u niet wassen, nooit!* Zo zijn de verhoudingen niet! U bent mijn heer, ik zou voor u op de knieën moeten! Maar Jezus zegt: *Als ik ze niet mag wassen, kun je niet bij me horen.* Dan schiet Petrus door naar de andere kant. *Heer, was dan niet alleen mijn voeten, maar ook mijn handen en mijn hoofd!* Je begrijpt er niets van, zegt Jezus. En daarin is Petrus meer dan alleen een representant van de leerlingen. Zijn reacties weerspiegelen ook, wat er door u en mij zou kunnen heengaan bij dit verhaal. Het is pijnlijk en vervelend, als iemand waar je tegen op kijkt zichzelf verlaagt. Vooral als je een bijzonder lijntje met zo iemand hebt. Iets van zijn glorie straalt dan op jou af. Je zit goed, doordat je bij hem hoort. En in je hart kijk je misschien wel een tikje neer, op wie verder van hem afstaan. Er wordt veel vergeleken, tussen mensen. Er wordt opgekeken en neergekeken, er wordt kracht gemeten. De machtsvraag speelt niet alleen tussen Jezus en de Joodse leiders of tussen Trump en Xi. Hij speelt ook tussen Petrus en Johannes en tussen u en mij en de mensen in onze omgeving. Elk van ons is er gevoelig voor. Opkijken en neerkijken, kracht meten, het is aan de orde van de dag.

Maar vanavond, aan het einde van de veertigdaagse pelgrimsweg door het labirint, bij het lezen van dit verhaal voel je dat je daarmee op een weg komt met weinig perspectief. Een machtsstrijd kan het leven alleen maar donker en koud maken als op goede vrijdag. Wanneer Jezus dan ook merkt hoe zijn leerlingen tegen hem opkijken en hoe dit hun ego voert, het heertje in hen naar voren haalt ... dan dwingt hij hen, om op hem neer te kijken. Alsof hij wil zeggen: Ik doe niet mee, met dat spelletje. Ik stap uit de strijd tussen ego's, die de verhoudingen tussen mensen zo vaak verduistert. Het is allemaal gedoe om de buitenkant. Hij legt zijn bovenkleed af, zegt Johannes dan ook. Hij laat zich zien, in al zijn naakte menselijkheid. Hij laat de essentie van de mens zien, op dat moment dat hij door zijn knieën gaat voor zijn vrienden. Zo is de mens bedoeld. Vrij, van de machtsstrijd, van het verlangen om 'het heertje' te zijn. Open, om zichzelf te geven en het geschenk van het leven te dienen.

Ik lees op dit moment een boek van de theoloog des vaderlands, Claartje Kruijff. Het heet 'Leegte achter de dingen'. Een stukje erin viel me op. Het past precies bij dit verhaal, dacht ik. Ze vertelt erin, van een week die ze helemaal had vrij gepland om aan het boek te werken waarin ze zich zou laten zien als theoloog des vaderlands. Haar dochters zouden op kamp gaan. Zij zou alle tijd hebben om te presteren. Aan het begin van de week verdraait alleen één van de meisjes een spiertje in haar nek. Zó erg, dat ze zich niet meer kan bewegen van de pijn. De schrijfster doet natuurlijk wat van een moeder verlangd mag worden op zo'n moment. Maar van binnen is ze zwaar gefrustreerd. Nu lopen al haar plannen in de soep. Daar gaat haar week. Ze zou gaan schitteren, en nu zit ze maar te zorgen. 's Avonds hoopt ze dat haar dochter in slaap zal vallen en dat ze misschien toch nog iets kan schrijven. Het mag niet zo zijn. De hele nacht moet ze haar hand vasthouden. Handdoek? Naar de w.c.? Licht aan? Drinken? Heb je pijn? In de loop van deze lange nacht overvalt haar een grote rust. Ze moet

denken aan al die mantelzorgers, hoe zwaar hun taak is. En ze denkt: Al zou ik dit jaren moeten doen. Haar ego komt tot rust. Het harde gevoel van frustratie smelt weg. Ze beseft: Jij hebt mij nodig. Ik ben er. Hoe dan ook. Zo basaal en eenvoudig. Jij hebt mij nodig. Ik moet en mag en wil er voor jou zijn.

Om diezelfde overgang gaat het in dit verhaal. Van ego, naar ik. Van de mens die 'het heertje' wil zijn, die hoopt dat anderen naar hem zullen opkijken, naar de mens die zonder zich er zorgen om te maken hoe er naar hem gekeken wordt op zijn knieën gaat om wie hem of haar lief zijn te dienen. Om het léven te dienen.

Zo is de mens bedoeld, dit is zijn bestemming. De pelgrim, die het labyrint van de tijd voor Pasen met Jezus meeloopt, tot deze avond toe, die komt als vanzelf tot dit besef, tot deze kern. In Jezus' dienende en liefhebbende gebaar licht het aangezicht van de Eeuwige over hem op, zoals de psalm zegt die bij deze avond hoort. Hij komt tot inzicht. Hier gaat het om. En dan vindt hij zijn weg. De weg van zijn God. Een *reddende weg*. Hij kan opstaan en zijn bovenkleed afleggen. Hij kan zijn ego tot rust brengen, en zichzelf uitdelen. Net als Jezus, die het ons heeft voorgedaan. Amen.

Bronnen:

W. Barnard, Een stille duif in de verte, p 109 ev

Claartje Kruijf, Leegte achter de dingen, p 44 ev

Th. J.M. Naastepad, Pasen en Passie bij Johannes, deel 1, p 49

J. Nieuwenhuis, Het laatste evangelie, deel 2, p 15 ev

K. Waaijman, Mystiek in de psalmen, p158 ev